

We moeten dapper zijn

Frances Liardet

*We moeten
dapper zijn*

Vertaald door Mariella Duindam

Nieuw Amsterdam

Voor Betty, Brendan, Bill en Joan
... en Juliet

Oorspronkelijke titel *We Must Be Brave*. 4th Estate, imprint van
HarperCollinsPublishers, Londen

© 2019 Frances Liardet

© 2019 Nederlandse vertaling Mariella Duindam / Nieuw Amsterdam

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp image realize

Omslagbeelden © (*vrouw*) J.A. Hampton / Getty Images © (*meisje*) Fox Photos /

Getty Images © (*vliegtuigen*) Antony Nettle / Alamy Stock Photo

Foto auteur © Robert Heath

NUR 302

ISBN 978 90 468 2524 2

www.nieuwamsterdam.nl

NOOT VAN DE AUTEUR

Hoewel er in het Zuid-Engelse graafschap Hampshire wel een dorp bestaat dat Upton heet, is het Upton in dit boek fictief. Dat geldt ook voor Waltham en Barrow End. Southampton is uiteraard wel echt, en de door mij beschreven gebeurtenissen tijdens de Tweede Wereldoorlog hebben daadwerkelijk plaatsgevonden. Alle historische gebeurtenissen in dit boek zijn waargebeurd, maar de hoofdpersonen en hun verhaal zijn aan mijn fantasie ontsproten.

I

Ellen

December 1940

1

Diep in slaap lag ze op de achterbank van de bus. Knietjes opgetrokken, duim in de mond. Ze was een jaar of vier, vijf.

Ik keek om. De laatste passagiers schuifelden het gangpad door. ‘Bij wie hoort dit meisje?’ riep ik.

Niemand reageerde. Misschien waren ze nog doof van de bominslagen. Of misschien wilden ze het eenvoudigweg niet horen.

‘Mensen! Iemand heeft een kind achtergelaten!’

Maar ze waren al uitgestapt en sloten zich aan bij de menigte voor het dorpshuis.

Wat een geluk dat ik elke bus nog even inspecteerde. Anders was dat kleine meisje misschien wel weer in Southampton terechtgekomen. Iedereen wist dat de vuurzee daar nog woedde. De rook was vanaf Beacon Hill te zien.

Ondanks mijn geroep had ze zich niet verroerd. Ze was helemaal van de wereld. Fijne donkerblonde haartjes plakten tegen haar voorhoofd. Ze droeg een verwassen blauwe jurk met pofmouwtjes; de kleur deed me denken aan de schutbladen in de prentenboeken uit mijn jeugd. Geen jas of vest, terwijl het al 1 december was. Om haar benen zat een vuilwitte plaid gedraaid, zo’n honingraatdeken waar een moeder haar baby in wikkelt.

Ik schudde aan het ronde schoudertje. ‘Wakker worden, kleintje!’

Haar duim viel uit haar mond, maar ze deed haar ogen niet open. Ik streek het haar uit haar gezicht. Haar voorhoofd voelde warm en klammig aan. Ze maakte smakgeluidjes. Duim of geen duim, ze bleef zuigen.

Stel dat ze ging huilen als ik haar wakker maakte? Ik had weinig ervaring met huilende kinderen. Misschien moest ik haar maar gewoon het dorpshuis in dragen, slapend en wel. Ik deed mijn nieuwe broche af – een zilveren staafje met een parel – en stak hem in mijn zak, zodat ze zich er niet aan bezeren.

Ik schoof mijn handen langs het warme lijfje onder de nog warmere okseltjes en trok haar naar me toe. Ze voelde verbazingwekkend robuust aan: uit steviger hout gesneden dan de rest van de wereld. Met één arm achter haar rug en de andere onder haar bips hees ik haar omhoog. Haar hoofd viel slap naar achteren en bonsde toen terug tegen mijn sleutelbeen. Er trok een reeks schokken door haar heen, alsof ze onder stroom stond. Misschien had ze tijdens het bombardement iets op haar hoofd gekregen. Daar moest ik de dokter naar laten kijken.

De vuile deken viel op mijn voeten. Ik trapte hem weg en liep met een vreemde wiegende tred het gangpad door. Zo moest je wel lopen als je een kind in je armen had, besefte ik. In de bus hing een sterke Dettol-lucht, maar het meisje rook warm en ziltig, naar versgebakken brood.

Deirdre Harper kwam het dorpshuis uit, haar onderarmen zagen rood en dropen van het sop.

‘Deirdre, weet jij soms of er iemand een klein meisje kwijt is?’

Ze veegde haar handen af aan haar schort en viste een kreukelige sigaret uit de schortzak. ‘U neemt me in de maling, mevrouw Parr. Wie vergeet er nou z’n eigen kinderen? Het moet toch niet gekker worden...’

‘Zo is het vast niet gegaan. Iedereen is in shock...’

Met een minachtende trek om haar mond blies Deirdre een wolk rook uit. ‘In paniek, zult u bedoelen. Stelletje schijterds. Waarom zijn ze niet gewoon in de schuilkelders gebleven, in plaats van als dollen in de bus te springen?’

Ik zei maar niet dat niet iedereen in Southampton toegang had tot een schuilkelder. Deirdre had aan het begin van de oorlog haar zoon verloren, op zee voor de kust van Noorwegen. Ze nam geen blad meer voor de mond en niemand nam haar dat kwalijk.

‘Ze hebben in elk geval thee,’ merkte ik op.

‘Ja, uit de voorraad voor de kerstzang.’ Ze keek zuur naar het kind.

‘Meneer Parr zal die moeder wel vinden. Hij is per slot kwartiermeester, dus hij is ervoor opgeleid.’

‘Klopt. Ik moet naar binnen, Deirdre.’

Deirdre zuchtte en plotseling stonden haar ogen vol tranen. ‘Ach heer, dat arme Southampton. Vijfentwintig kilometer verderop, maar wat een vuurgloed gisteravond. M’n eigen huis vloog zowat in de fik.’

Ik droeg het kind het dorps huis binnen en wrong me door de verformfaaide, beduusde menigte, langs omgevallen stoelen en kinderen die roetsjbaantje speelden in plassen gemorste thee.

‘Bij wie hoort dit meisje?’ riep ik. ‘Weet iemand wie haar moeder is?’

Niemand gaf antwoord. Ik drong verder, langs een kronkelende terriër, een rij slapende baby’s die met mandjes en jassen waren afgeschermd, een meute oude mannen die om beurten aan een heupflesje lurkten. ‘Is iemand dit meisje kwijt?’ riep ik, harder dit keer.

‘Waar zijn we hier, meissie?’ vroeg een van de oude mannen.

‘In Upton,’ antwoordde ik. ‘Het dorp Upton. Kent u dit meisje misschien?’

Hij schudde zijn hoofd. Er kwam een vreemde, branderige geur van zijn jas. Ik liep verder, maar raakte de geur niet kwijt. Door de hoge ramen zag ik het licht snel afnemen. Het was bijna tijd voor de verduistering.

Achter een tafel halverwege de zaal trof ik mevrouw Daventry en juffrouw Legg, twee steunpilaren van onze kleine gemeenschap. Ze peuterden mistroostig aan de knoop op een baal dekens. Ik hees mijn vrachtje, dat zich vreemd genoeg nog altijd niet verroerd had, wat hoger op mijn heup, pulkte aan het touw en trok de knoop los.

‘Wat heeft die Ellen toch een sterke vingers,’ zei mevrouw Daventry tegen juffrouw Legg.

‘En ze is zo praktisch,’ zei juffrouw Legg tegen mevrouw Daventry.

‘Ik weet gewoon waar ik moet trekken,’ zei ik.

Ze keken me zwijgend aan.

‘Heeft u misschien-’ begon ik, maar op dat moment beukte de wind tegen het zinken dak. Een jongetje in de hoek zette het op een brullen en dook weg als een angstig vogeltje. Nu werden de andere kinderen ook bang en ineens begon iedereen te schreeuwen en te jammeren.

‘Ik moet op zoek naar meneer Parr,’ zei ik tegen de beide dames. Achter in de zaal hoorde ik Selwyn praten; zijn heldere tenor boorde zich dwars door het tumult. Hij was zo’n goede zanger, die man van mij, zo’n blijde zanger. Ik volgde zijn stem tot waar de menigte uiteenweek, en daar stond hij, gebogen over een terneergeslagen echtpaar van middelbare leeftijd.

‘Bent u gewond?’ vroeg hij.

‘Selwyn!’ zei ik ademloos, alsof ik een heel eind had gerend.

‘Ah, Ellen.’ Met een glimlach kwam hij overeind. ‘Waar ga je met deze jongedame naartoe?’

Ik wendde me af van het warme gezichtje. ‘Ze lag in haar eentje te slapen op de achterbank van de bus. Haar moeder is nergens te bekennen.’

Zijn ogen werden groot. ‘Was ze achtergelaten in de bus?’

‘Ja.’ Ik keek de zaal rond. ‘Wat moeten we met al die mensen aan? Nog één zo’n buslading en dan is de thee op. Dan breekt de hel los. En hoe moet het met de verduistering?’

‘Niks hel.’ Hij grinnikte. ‘De padvindders komen straks verduisteringsgordijnen ophangen. Voor de mannen zijn er dekens. Vrouwen en kinderen krijgen onderdak in het dorp. Kolonel Daventry is zijn wagen halen.’ Hij krabde op zijn hoofd, waardoor zijn fijne, rossige haar in de war raakte. ‘Ze zullen wel op de vloer moeten liggen, maar daar is niks aan te doen. In heel Upton is geen leeg bed meer te vinden.’

‘Ik heb net zoiets vreselijks geroken,’ zei ik. ‘Iets verkoolds. Maar ik weet niet wat het was.’ Tot mijn ontsteltenis brandden de tranen in mijn ogen.

‘Kop op, liefje.’ Selwyn gaf een kneepje in mijn arm. ‘Probeer die dame op het veldbed eens. Die is helemaal ingestort.’ Hij wees met zijn pen. ‘Ik hoorde haar om Daphne roepen.’

Ik staarde hem aan.

‘Misschien is dit haar wel,’ verduidelijkte hij geduldig. ‘Misschien heet dit meisje Daphne.’

De vrouw was helemaal verstijfd. Haar blik schoot als een metronoomslinger van links naar rechts. ‘Daphne,’ bracht ze uit.

Ik knielde met het kind in mijn armen bij haar neer, zodat ze het ge-

zichtje kon zien. 'Is dit soms Daphne?' vroeg ik. 'Is dit uw dochttertje?'

Haar ogen flitsten heen en weer. Ze leek een snelle blik op het kind te werpen. 'Daphne.'

'Dat is Daphne niet,' zei een stem achter me. 'Daphne is haar Siamese kat. Deze mevrouw heet Irene Cartledge en ze was nog tiptop in orde toen we uit de bus stapten. We hopen dat uw dokter zo tijd heeft om even naar haar te kijken.'

Ik keek om. De spreekster zat op de vloer, net als ik. Ze hield haar dikke blote knieën tegen elkaar gedrukt. Een van haar ogen was blauwpaars opgezwollen.

'Ik ben mevrouw Berrow. Phyl Berrow.'

'Ellen Parr. Wilt u een kompres voor dat zere oog, mevrouw Berrow? Dat valt vast wel te regelen.'

'Nee dank je, lieve kind. Misschien is het de schrik, maar ik voel er niets van. Parr,' herhaalde ze. 'Je pa heeft er een hele klus aan om ons allemaal onder dak te krijgen.'

Ik dwong mezelf tot een glimlach. 'Meneer Parr is mijn echtgenoot.' Met een vleugje trots dacht ik aan de broche met de parel. 'We zijn vandaag precies één jaar getrouwd.'

'Ach hemel. Da's ook geen manier om het te vieren.' Ze nam me van top tot teen op. 'Hij is wel een bofkont.'

'Eigenlijk vind ik dat ik degene ben die boft.'

Haar goede oog glinsterde. 'Gelijk heb je, meid.' Ze schoof wat dichterbij. 'Laat me die kleine eens zien.'

Voor de tweede keer streek ik het zachte haar uit het gezichtje. Ze lag met rozige wangetjes te slapen; haar wenkbrauwen waren opgetrokken en haar mondhoeken wezen naar beneden, waardoor ze iets laatdunkends kreeg. De dubbele naad van de stoelbekleding in de bus had een streep op haar wang achtergelaten.

'Maak haar eens wakker.'

'Ik krijg haar niet wakker. En daarnet begon ze helemaal te schokken. Ik ben een beetje bang dat ze hersenletsel heeft.'

'Ach heremetijd.' Mevrouw Berrow onthulde vijf gezonde tanden in een zwarte holte. 'Da's niks bijzonders, hoor. Op deze leeftijd slapen ze dwars door het einde der tijden heen. Geef maar eens hier.'

Ze zette het kind op haar voeten, blies in haar gezicht en liet haar los.

Mijn armen schoten naar voren, maar mevrouw Berrow was me voor. Ze pakte haar vast, blies nog een keer en liet weer los.

Het meisje kneep haar ogen stevig dicht toen ze de luchtstroom tegen haar wimpers voelde. Ze wankelde, hervond haar evenwicht en haalde snuivend adem.

‘Zo, meiske.’ Mevrouw Berrow pakte de mollige armpjes beet. ‘Kom, doe die kijkers eens open.’

Het meisje gehoorzaamde en keek ons verschrikt aan. Haar wijd-open ogen waren lichtbruin, vrijwel dezelfde kleur als haar haar.

‘Hoe heet je?’

‘Daphne,’ zei de vrouw op het veldbed.

‘Kop dicht, Irene.’ Mevrouw Berrow nam het kind met haar goede oog op. ‘Eens kijken. Heet je misschien Mavis Davis?’

Het meisje knipperde traag. Ze was nog niet helemaal wakker.

‘Of Sally O’Malley?’

Ze schudde haar hoofd.

‘Nancy Fancy dan misschien? Je moet me even helpen, kindlief, want ik weet geen namen meer.’

Toen deed het meisje haar mond open. ‘Ik heet geen Nancy Fancy! Ik heet Pamela! Waar is mama?’

Ze had een helder, twijgdun stemmetje, en ze sprak duidelijk verstaanbaar.

‘Pamela.’ Mevrouw Berrow gaf een tikje op haar wang. ‘Wat een mooie naam!’

‘Waar is mama?’ Met een ruk draaide Pamela zich om. ‘Mama? Waar is mama?’ Haar stem beefde. Ze trok zich los uit mevrouw Berrows greep. ‘Ik zie mama nergens.’

Binnen tien seconden rolden er al dikke tranen over haar wangen.

‘Pamela.’ Ik pakte haar hand. ‘Wij denken dat mama per ongeluk zonder jou uit de bus is gestapt. We moeten haar zoeken. Hoe ziet mama eruit?’

‘Mooi.’ Ze wreef over haar gezicht. ‘Maar ze zat niet in mijn bus, ze zat in de vorige.’

‘Is haar ma in een andere bus gestapt?’ Mevrouw Berrow hees zich overeind. ‘Hoe heeft ze dat in godsnaam voor mekaar gekregen?’

‘Dat zeiden die mevrouwen!’ Pamela ging op haar tenen staan om de

menigte af te speuren. Dat haalde weinig uit, want ze was nog geen meter hoog. ‘Ze zeiden dat ik mee in de bus moest en dat ik haar dan zou vinden.’

Ik schrok. ‘Welke mevrouwen?’

‘De mevrouwen,’ zei ze ongeduldig, alsof dat duidelijk genoeg was. ‘Die zagen me. En toen kwam de bus.’ Haar onderlip trilde. ‘Ze zeiden dat die bus naar mama ging.’ Ze begon heftig te snikken en wapperde met haar handjes. Ik trok haar naar me toe en nam haar weer op de arm. Ze sputterde heftig tegen, maar ik droeg haar naar een grote koude radiator en zette haar erop. ‘Wat is je andere naam, Pamela?’

‘Jane,’ antwoordde ze snikkend.

‘Nee, ik bedoel je achternaam.’ Maar ze huilde te hard. Ik ging recht-op staan. ‘Kent iemand dit kleine meisje?’ riep ik luid. ‘Ze heet Pamela. Pamela Jane.’ Hier en daar keek iemand op, er werden hoofden geschud. Vrouwen begonnen hun kinderen te verzamelen; er was iets gaande bij de deur. De dorpingen arriveerden om de mensen op te halen. Ik had nog maar weinig tijd. ‘Pamela Jane! Wie zat er met dit meisje in de bus?’

Eindelijk. Uit de massa maakte zich een vrouw los. Een elegante verschijning met een bontjas en een kastanjebruine toque. ‘Ik zat bij dit meisje in de bus,’ zei ze toen ze me bereikt had. ‘Ik heb haar geholpen bij het instappen.’

‘Had u me niet horen roepen?’ vroeg ik geïrriteerd. Maar als ze me al onbeleefd vond, liet ze dat niet merken.

‘Misschien was ik even naar het toilet.’ Ze wees op een grote vrouw. ‘Die dame daar zei dat de moeder van het meisje in de bus voor die van ons zat. Daarom hebben wij haar meegenomen.’ De grote vrouw kwam al naar ons toe. Ze knoopte haar vest dicht over haar boezem. ‘Zo was het toch?’ vroeg de dame met de toque. ‘U had haar moeder toch in die eerste bus gezien?’

‘Dat zei die kleine meid.’ Haar stem klonk als een krakerig gefluister. ‘Pardon. ’t Komt van de rook.’

Pamela wierp haar een boze blik toe. ‘U zei dat mama in de andere bus zat. Maar dat was niet zo!’

‘Nee, kindje, dat zei jij,’ kraakte de vrouw geschrokken.

‘Nietes!’ Pamela was helemaal over haar toeren. ‘Dat dácht ik alleen maar!’

‘En daarom zei ik: “Laten we dan maar achter mama aan gaan.” En toen heb ik haar mee de bus in genomen.’ De vrouw drukte haar handen tegen haar wangen. ‘Nu ik er nog eens over nadenk: welke vrouw stapt er nu zonder haar dochttertje in een bus? Maar die kleine hield voet bij stuk!’

‘Niet waar! Ik hield geen stuk!’ Pamela huilde van woede. ‘Ik zag haar hoofd maar ik wist niet dat het haar hoofd was! Dat zei ú!’

De elegante vrouw greep naar haar toque en keek me aan. ‘En wij zijn zomaar uitgestapt en hebben haar laten liggen. Dat spijt me verschrikkelijk. We waren net gebombardeerd, lieve kind. Ik heb er geen andere verklaring voor.’

Nu huilden ze allebei. Ik hoorde Selwyn roepen: ‘Dames, dames! U hoort bij deze groep!’

‘U moet gaan,’ zei ik. ‘Als ik u nodig heb, weet ik u wel te vinden.’

Op dat moment gaf Pamela over. We sprongen achteruit, want omdat ze op zo’n hoge radiator zat, spetterde het alle kanten op. Pamela greep naar haar hoofd. ‘Au-au, ik heb me gestoten aan de paal!’ Ze barstte opnieuw in een luid g jammer uit.

Ik zette haar op de vloer. ‘Waar is de dokter?’ riep ik. ‘Dokter Bell? We hebben u hier nodig!’ De vrouwen gehoorzaamden Selwyn en liepen naar de uitgang. De dokter kwam haastig door de uitgedunde menigte op ons af. Hij zag er nogal fatterig uit met die bontkraag aan zijn jas. Selwyn en ik hadden niet de tijd genomen ons warm aan te kleden; we waren halsoverkop naar het dorps huis gerend.

‘Zou u even naar dit meisje willen kijken, dokter? Dan ga ik een emmer halen.’

Toen ik uit de keuken terugkwam lag Pamela op de grond en scheen de dokter met een lampje in haar ogen. ‘Een lichte hersenschudding,’ verklaarde hij, terwijl ik de troep begon op te ruimen. ‘Onder de haarlijn zit een bult. Ze kan wat slaperig zijn. Maar het lijkt me niet zorgwekkend.’

Ik nam de emmer mee naar buiten. Selwyn deed een groep uitgeleide die naar het dorp zou gaan. ‘Wij krijgen er zeven onder onze hoede,’ zei hij. ‘En ik heb de kopjes afgewassen.’

Ik moest lachen omdat hij naar een complimentje viste. ‘Heel goed.’

Ik leegde de emmer in de rioolput. 'Maar het zijn er acht, geen zeven. De moeder van dat meisje zat niet in de bus.'

'Hoe is dat nou-'

'Dat vertel ik je later wel.'

Onze groep stond zorgelijk opeengepakt te wachten in een hoekje. Met uitzondering van twee lange, betraande meisjes van een jaar of zeventien waren het allemaal vrouwen van middelbare leeftijd. Mevrouw Berrow was er ook bij. Haar gezwollen oog was inmiddels zwart verkleurd en ze liet vermoeid haar hoofd hangen. Ik tilde Pamela op en Selwyn trok zijn jasje uit om haar erin te wikkelen.

'Zal ik haar nemen?' vroeg hij.

'Hoeft niet. Ze lijkt ineens veel minder zwaar. Ik weet ook niet waarom.' Ik liep achter Selwyn aan de zaal uit, op de voet gevolgd door onze gasten. Pamela lag met haar hoofd tegen mijn schouder. Aan het zachte gesabbel hoorde ik dat ze weer op haar duim zoog.

Toen haalde ze de duim uit haar mond. 'Die mevrouwen zeiden dat ze mama zouden zoeken. Dat zeiden ze. Dus dat gaan ze vast doen.' Ze stak de duim weer terug en sloot haar ogen.

Ik droeg Pamela de straat uit. De zon zonk weg achter de kale heggen en het koelde af. Onze gasten sjokten achter ons aan.

‘Ze is per ongeluk in die bus terechtgekomen,’ zei ik tegen Selwyn. ‘Er waren twee vrouwen die dachten dat haar moeder in de vorige bus was gestapt. Maar nu blijkt dat haar moeder in geen enkele bus zat. Ze zit waarschijnlijk nog in Southampton en weet zich geen raad van ongerustheid.’

‘Waar waren die vrouwen?’

‘In het dorps huis natuurlijk.’

‘Nee, ik bedoel, waar in Southampton?’

‘Dat heb ik niet gevraagd.’

Hij keek om naar de mensen achter ons. ‘Hier zitten ze niet bij, of wel?’

‘Nee. Ze zaten bij die laatste grote groep.’ Zelfs dat wist ik ineens niet meer zeker. ‘Wat stom van me.’

Hij streek over mijn arm. ‘Geeft niet. We kunnen vandaag toch niets meer doen.’

Achter ons klonk een zacht geklepper en geratel. Daar naderde kolonel Daventry met een wagen vol ineengedoken figuren: voornamelijk vrouwen en kinderen. Zelf liep hij naast Beeston, zijn paard, een zacht-aardige vos met volle vetlokken. Achter de wagen liepen een stuk of vijf zwijgende mannen.

‘Meneer en mevrouw Parr,’ zei kolonel Daventry, ‘we zijn op weg naar The Place.’ Dat was de naam van zijn villa in het centrum van Upton. ‘Er kunnen er wel een paar een eindje meerijden.’